

УДК 342.9 (477)

DOI https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2025-11-7

Надейко Микола Миколайович

кандидат економічних наук

ORCID ID: 0009-0000-1457-0387

ПОЗАСУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦТВА: ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ

Наукова публікація присвячена дослідженню європейських стандартів позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємництва та визначенню перспектив його імплементації в Україні.

Зазначається, що ефективність функціонування механізмів позасудового контролю безпосередньо впливає на рівень захисту прав суб'єктів підприємництва, інвестиційну привабливість держави, якість адміністративних послуг та загальний стан бізнес-клімату. У зв'язку з цим особливо важливим є комплексне дослідження європейських стандартів позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємництва, визначення можливостей їх імплементації в національну правову систему та розроблення пропозицій щодо вдосконалення адміністративного законодавства України відповідно до вимог європейського правового простору.

За результатами дослідження встановлено, що європейські стандарти позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємництва становлять комплексну систему організаційно-інституційних, процедурних та матеріально-правових вимог, спрямованих на забезпечення законності, прозорості, підзвітності та ефективності діяльності органів публічної адміністрації. Їх нормативною основою виступають акти Європейського Союзу, Ради Європи, практика Суду Європейського Союзу та Європейського суду з прав людини. Встановлено, що ключове значення для функціонування механізмів позасудового контролю мають принципи законності, правової визначеності, пропорційності, належного адміністрування, прозорості, підзвітності, захисту легітимних очікувань, а також право особи бути вислуханою, право на доступ до інформації та право на ефективне адміністративне оскарження.

Доведено, що європейські стандарти позасудового контролю є невід'ємним елементом сучасної моделі належного врядування та сервісно орієнтованого публічного адміністрування. Їх реалізація забезпечує досягнення балансу між публічними інтересами держави у сфері регулювання підприємницької діяльності та приватними інтересами суб'єктів господарювання, створюючи додаткові гарантії захисту їхніх прав та законних інтересів. Особливе значення для розвитку зазначених стандартів має практика Європейського суду з прав людини, яка сформувала підходи до застосування принципів пропорційності, захисту легітимних очікувань та належної адміністративної процедури у відносинах між державою та суб'єктами підприємництва.

Ключові слова: позасудовий контроль, публічне адміністрування, підприємницька діяльність, європейські стандарти, принципи, класифікація, належне урядування, адміністративна процедура, пропорційність, легітимні очікування, імплементація.

Nadieiko M. M. Extra-judicial oversight of public administration entities in the field of entrepreneurship: European standards and prospects for their implementation in Ukraine

The scientific article is devoted to the study of European standards of extra-judicial oversight of public administration entities in the field of entrepreneurship and to the determination of prospects for their implementation in Ukraine.

It is noted that the effectiveness of extra-judicial oversight mechanisms directly affects the level of protection of the rights of business entities, the investment attractiveness of the state, the quality of administrative services, and the overall business climate. In this regard, a comprehensive study of European standards of extra-judicial oversight of public administration entities in the field of entrepreneurship is of particular importance, as well as the identification of possibilities for their implementation into the national legal system and the development of proposals for improving Ukrainian administrative legislation in accordance with the requirements of the European legal framework.

The study establishes that European standards of extra-judicial oversight of public administration entities in the field of entrepreneurship constitute a comprehensive system of organizational and institutional, procedural, and substantive legal requirements aimed at ensuring the legality, transparency, accountability, and effectiveness of public administration bodies. Their normative basis is formed by the legal acts of the European Union, the Council of Europe, the case law

of the Court of Justice of the European Union, and the European Court of Human Rights. It is determined that the key standards for the functioning of extra-judicial oversight mechanisms include the principles of legality, legal certainty, proportionality, good administration, transparency, accountability, and the protection of legitimate expectations, as well as the right to be heard, the right of access to information, and the right to effective administrative appeal.

It is proved that European standards of extra-judicial oversight constitute an integral element of the contemporary model of good governance and service-oriented public administration. Their implementation ensures a proper balance between the public interests of the state in regulating entrepreneurial activity and the private interests of business entities, providing additional guarantees for the protection of their rights and legitimate interests. Particular importance for the development of these standards is attached to the case law of the European Court of Human Rights, which has established approaches to the application of the principles of proportionality, protection of legitimate expectations, and due administrative procedure in relations between the state and business entities.

Keywords: *extra-judicial oversight, public administration, entrepreneurial activity, European standards, principles, classification, good governance, administrative procedure, proportionality, legitimate expectations, implementation.*

Актуальність дослідження європейських стандартів позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємництва обумовлена насамперед сучасними процесами європейської інтеграції України та необхідністю приведення національної системи публічного адміністрування у відповідність до стандартів Європейського Союзу і Ради Європи. У контексті набуття Україною статусу держави-кандидата на вступ до Європейського Союзу особливого значення набуває імплементація принципів належного адміністрування, верховенства права, прозорості, підзвітності та ефективного захисту прав осіб у відносинах із суб'єктами владних повноважень. Однією з ключових передумов формування сучасної моделі публічного адміністрування є створення дієвих механізмів позасудового контролю, які забезпечують своєчасне виявлення та усунення порушень законодавства, запобігають зловживанню дискреційними повноваженнями та сприяють належному захисту прав і законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності без необхідності звернення до суду.

Необхідність наукового дослідження зазначеної проблематики також обумовлюється трансформацією ролі держави у сфері економіки та підприємництва. Сучасна європейська концепція публічного адміністрування передбачає перехід від переважно контрольної та каральної моделі державного впливу до сервісно-орієнтованої моделі взаємодії держави і бізнесу, заснованої на принципах партнерства, правової визначеності та взаємної відповідальності. У таких умовах особливого значення набувають механізми адміністративного оскарження, діяльність омбудсманів, спеціалізованих органів розгляду скарг, процедури медіації та інші інструменти позасудового контролю, які дозволяють забезпечити баланс між публічними інтересами держави та приватними інтересами суб'єктів господарювання. Водночас чинне законодавство України та практика його застосування ще не повною мірою відповідають європейським підходам у цій сфері, що зумовлює потребу у подальшому вдосконаленні відповідних правових механізмів.

Особливої актуальності дослідження набуває в умовах триваючої адаптації національного законодавства до аспис Європейського Союзу та реалізації положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Ефективність функціонування механізмів позасудового контролю безпосередньо впливає на рівень захисту прав суб'єктів підприємництва, інвестиційну привабливість держави, якість адміністративних послуг та загальний стан бізнес-клімату. У зв'язку з цим особливо важливим є комплексне дослідження європейських стандартів позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємництва, визначення можливостей їх імплементації в національну правову систему та розроблення пропозицій щодо вдосконалення адміністративного законодавства України відповідно до вимог європейського правового простору. Саме це сприятиме зміцненню гарантій прав суб'єктів господарювання, підвищенню довіри до органів публічної влади та подальшому утвердженню в Україні європейських стандартів належного врядування.

Питання адміністративно-правового регулювання відносин між суб'єктами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності досліджували такі відомі вчені, як Д. Бабенко, О. Болгар, А. Боровик, С. Віннік, М. Віхляєв, Т. Гончарук, О. Деренько, О. Дубинський, Л. Дудник, Н. Заярна, О. Камушков, О. Клим, М. Ковальова, Т. Коломоєць, А. Ковач, А. Красовська, Х. Кульгавець, А. Ластовецький, С. Лисенко, П. Лютіков, Д. Парамонов, Ю. Сагайдак, В. Селіванов, В. Тильчик, Л. Хомко, К. Чаплигін, А. Чорна, О. Юшкевич.

Проте європейські стандарти позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності ще не були предметом окремого дослідження, що актуалізує необхідність підготовки цієї публікації.

Постановка завдання. Метою публікації є дослідження європейських стандартів позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємництва та визначення перспектив його імплементації в Україні.

Методологія цієї публікації включає класичне поєднання філософських, загальнонаукових та спеціально-юридичних методів дослідження. Крім того, застосовуються такі відомі наукові підходи, як історико-правовий, телеологічний, цивілізаційний, антропологічний, інструментальний та синергетичний. Враховуючи тему публікації, більшою мірою використовується методологія порівняльного правознавства (компаративістики).

Результати дослідження. Європейські стандарти позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування представлені фундаментальними принципами адміністративного права, які традиційно привертають увагу більшості вчених-адміністративістів.

Так, окрему монографію принципам адміністративного права присвятили Т. Коломоець та П. Баранчик [1]. Інститут принципів адміністративного права у системі Загального адміністративного права України також детально дослідив Р. Мельник [2]. Класифікації принципів адміністративного права України присвятила публікацію Н. Дідик [3].

Поняття принципів адміністративного права та європейських принципів адміністративного права дослідила Н. Гришина. На її думку, принципи адміністративного права – це об'єктивно зумовлені, загальнообов'язкові, стабільні та універсальні положення нормативного, доктринального і судового характеру, які виступають ідейною, змістовною та функціональною основою адміністративно-правового регулювання, визначають логіку побудови, напрями розвитку та механізми реалізації публічного управління, забезпечують системність галузі адміністративного права, слугують критеріями легітимності дій суб'єктів публічної адміністрації та гарантіями реалізації прав, свобод і законних інтересів особи [4, с. 268].

Н. Гришина слушно зазначає, що вітчизняна адміністративно-правова думка повинна подолати нормативний консерватизм і сформувати відкриту модель визначення принципів, де значення має не лише законодавче закріплення, а й доктринальне обґрунтування та емпіричне підтвердження через практику правозастосування. Таким чином, запозичення існуючих у європейському адміністративному праві підходів здатне сприяти формуванню орієнтованої на практичні потреби системи принципів адміністративного права в Україні. Це, у свою чергу, дозволить поглибити інтеграцію національного адміністративного законодавства в європейський правовий простір та забезпечити його відповідність сучасним стандартам належного урядування і правової держави [4, с. 268].

Таким чином, Н. Гришина акцентує увагу на доцільності імплементації європейських принципів адміністративного права в національне законодавство та юридичну практику.

Європейському принципу належного урядування окрему увагу приділив М. Жуков. Так, на його думку, принцип «належного урядування» є вкрай важливим для розбудови правової держави. Кожна посадова особа суб'єкта владних повноважень, при прийнятті рішення та вчиненні певної дії має дотримуватися зазначеного принципу. Саме дотримання всіх його складових дозволяє забезпечити високий рівень правовладдя у країні, гарантувати реалізацію прав громадян, а також як засіб попередження зменшити кількість позовів громадян проти суб'єктів владних повноважень [5].

Крім того, М. Жуков підкреслює, що неухильне дотримання основних складових принципу «належного урядування» забезпечує прийняття суб'єктами владних повноважень легітимних, справедливих та досконалих рішень. Крім того, на його думку, принцип «належного урядування» підкреслює те, що між людиною і державою повинні бути вибудовані саме публічно-сервісні відносини, у яких інституції та процеси служать усім членам суспільства [5].

Таким чином, в українській доктрині адміністративного права сформовано достатньо чітку позицію щодо необхідності імплементації європейських принципів адміністративного права в національне законодавство. Така імплементація сприятиме подальшому просуванню євроінтеграційних процесів, а також утвердженню в українському суспільстві високого рівня правосвідомості та правової культури.

Європейські стандарти позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємництва мають особливе значення для національної правової системи. Вони ґрунтуються на загальних принципах адміністративного права та спрямовані на забезпечення належного балансу між ефективністю контрольної діяльності держави у сфері підприємництва і гарантуванням прав та законних інтересів суб'єктів господарювання. Їх впровадження сприяє розвитку

підприємництва, зміцненню правових гарантій для бізнесу та сталому економічному розвитку держави.

У сучасній європейській правовій доктрині під європейськими стандартами позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємництва доцільно розуміти сукупність закріплених у праві Європейського Союзу, актах Ради Європи, практиці Європейського суду з прав людини та актах європейських інституцій принципів, процедурних вимог і гарантій, спрямованих на забезпечення законності, прозорості, обґрунтованості, підзвітності та ефективності діяльності органів публічної адміністрації, а також на захист прав і законних інтересів суб'єктів господарювання від неправомірних рішень, дій або бездіяльності адміністративних органів без необхідності безпосереднього звернення до суду.

Зміст зазначених стандартів значною мірою впливає із концепції належного адміністрування (*good administration*), яка протягом останніх десятиліть набула статусу одного із фундаментальних принципів європейського адміністративного права. Відповідно до статті 41 Хартії основоположних прав Європейського Союзу кожна особа має право на те, щоб її справа розглядалася неупереджено, справедливо та в розумний строк інституціями та органами Європейського Союзу [6]. Саме на основі цього положення сформувалася система процедурних гарантій, які поширюються як на адміністративні процедури, так і на механізми адміністративного оскарження та інших форм позасудового контролю.

Європейські стандарти позасудового контролю можуть бути класифіковані на декілька взаємопов'язаних груп. До першої групи належать організаційно-інституційні стандарти, які визначають систему суб'єктів контролю та гарантії їхньої незалежності. До таких стандартів належать незалежність органів адміністративного оскарження, функціонування інституту омбудсмена, доступність адміністративних процедур для фізичних та юридичних осіб, а також забезпечення реального механізму перегляду адміністративних актів. Вказані стандарти знайшли своє відображення у Європейському кодексі належної адміністративної поведінки, затвердженому Європейським парламентом 6 вересня 2001 року [7], а також у Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи CM/Rec(2007)7 «Про належне адміністрування» від 20 червня 2007 року [8].

Другу групу становлять процедурні стандарти позасудового контролю. До них належать право бути вислуханим до прийняття рішення, право на доступ до матеріалів адміністративної справи, обов'язок адміністративного органу мотивувати свої рішення, забезпечення розумних строків розгляду скарг, принцип офіційного з'ясування всіх обставин справи, а також право особи на ефективне адміністративне оскарження. Реалізація зазначених стандартів дозволяє забезпечити баланс між публічними інтересами держави та приватними інтересами суб'єктів господарювання. Особливого значення вони набувають під час здійснення контрольно-наглядових заходів, ліцензування, дозвільних процедур та застосування адміністративно-господарських санкцій.

Третю групу становлять матеріально-правові стандарти позасудового контролю, серед яких ключове значення мають принцип законності, принцип пропорційності, принцип правової визначеності, принцип рівності перед законом, принцип недискримінації, принцип захисту легітимних очікувань та принцип належного урядування. Зазначені принципи вимагають, щоб будь-яке втручання адміністративного органу у сферу підприємницької діяльності було законним, обґрунтованим, необхідним та співмірним поставленій меті. У практиці Європейського суду з прав людини неодноразово наголошувалося, що державне регулювання економічної діяльності не може призводити до свавільного обмеження права власності чи свободи підприємницької діяльності.

Четверту групу складають стандарти відкритості та підзвітності публічного адміністрування. Вони передбачають обов'язок адміністративних органів забезпечувати прозорість процедур прийняття рішень, відкритість інформації про власну діяльність, доступ до публічної інформації, а також можливість громадського контролю за діяльністю органів влади. Вказані стандарти безпосередньо пов'язані із принципами належного врядування та демократичного управління, які становлять основу функціонування публічної адміністрації в державах-членах Європейського Союзу.

Особливого значення для України набуває імплементація зазначених стандартів у контексті реформування адміністративного законодавства та адаптації національної правової системи до права Європейського Союзу. Прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру» стало важливим кроком у напрямі наближення національного законодавства до європейських стандартів належного адміністрування. Разом із тим подальшого вдосконалення потребують механізми адміністративного

оскарження рішень контролюючих органів, гарантії незалежності органів розгляду скарг, цифровізація адміністративних процедур, забезпечення реальної участі суб'єктів господарювання у процедурах прийняття рішень та впровадження ефективних інструментів позасудового захисту прав підприємців.

Перспективи імплементації європейських стандартів позасудового контролю в Україні безпосередньо пов'язані із подальшим розвитком принципу верховенства права, формуванням сервісної моделі публічного адміністрування та утвердженням людиноцентричної концепції взаємовідносин між державою і суб'єктами підприємницької діяльності. У кінцевому підсумку реалізація зазначених стандартів сприятиме підвищенню рівня довіри бізнесу до державних інституцій, покращенню інвестиційного клімату, зниженню корупційних ризиків та забезпеченню сталого економічного розвитку України.

Окрему увагу слід приділити класифікації європейських стандартів позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємництва.

Європейські стандарти позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємництва являють собою систему взаємопов'язаних принципів і вимог, що визначають порядок діяльності органів публічної адміністрації, а також гарантії захисту прав суб'єктів господарювання від неправомірних рішень, дій чи бездіяльності адміністративних органів. Вказані стандарти сформувався під впливом права Європейського Союзу, актів Ради Європи, практики Європейського суду з прав людини та діяльності Європейського омбудсмена.

Першим і фундаментальним стандартом є принцип законності, відповідно до якого будь-які контрольні, наглядові чи регуляторні повноваження органів публічного адміністрування повинні здійснюватися виключно на підставі закону, в межах компетенції та у спосіб, визначений правовими нормами. Законність виступає основною гарантією недопущення свавільного втручання держави у сферу підприємницької діяльності та забезпечує передбачуваність адміністративної практики [9].

Другим стандартом є принцип правової визначеності, який вимагає стабільності правового регулювання, чіткості адміністративних процедур та передбачуваності діяльності адміністративних органів. Суб'єкт підприємництва повинен мати можливість завчасно передбачити юридичні наслідки власної поведінки та дій органів влади. Цей принцип є одним із складових верховенства права у європейському правопорядку [6].

Третім стандартом виступає принцип пропорційності, згідно з яким будь-які обмеження прав суб'єктів господарювання повинні бути необхідними для досягнення легітимної мети та не виходити за межі, необхідні для її досягнення. Орган публічного адміністрування зобов'язаний обирати такі заходи впливу, які найменше обмежують права підприємця при досягненні цілей державного регулювання [9].

Четвертим стандартом є право бути вислуханим (*right to be heard*), яке передбачає обов'язок адміністративного органу надати особі можливість висловити свою позицію до прийняття рішення, що може негативно вплинути на її права чи законні інтереси. Реалізація цього стандарту має особливе значення під час проведення перевірок, анулювання ліцензій, застосування санкцій та інших адміністративних заходів у сфері підприємництва [10].

П'ятим стандартом є обов'язок мотивування адміністративних рішень. Кожне рішення контролюючого чи регуляторного органу повинно містити чітке обґрунтування фактичних і правових підстав його прийняття. Належне мотивування забезпечує прозорість діяльності органів влади та створює передумови для ефективного оскарження адміністративних актів [7].

Шостим стандартом є право на доступ до матеріалів адміністративної справи та офіційної інформації. Даний стандарт забезпечує можливість суб'єкта господарювання ознайомитися з документами, доказами та іншими матеріалами, на підставі яких орган влади приймає рішення. Відкритість інформації сприяє підвищенню рівня довіри до публічного адміністрування та зменшує ризики корупційних проявів [11].

Сьомим стандартом виступає право на ефективне адміністративне оскарження. Зазначений стандарт передбачає можливість звернення особи до вищого адміністративного органу або спеціально уповноваженого органу позасудового контролю з метою перегляду рішення, дії чи бездіяльності адміністративного органу. Ефективність такого механізму визначається його доступністю, оперативністю та незалежністю [12].

Восьмим стандартом є принцип належного адміністрування (*good administration*), який об'єднує вимоги неупередженості, об'єктивності, справедливості, сумлінності та своєчасності діяльності

органів публічної адміністрації. Саме цей принцип становить концептуальну основу сучасної європейської моделі позасудового контролю (Article 41 of Charter of Fundamental Rights of the European Union, 2000/C 364/01 від 07.12.2000) [6].

Дев'ятим стандартом є принцип прозорості та підзвітності діяльності органів публічного адміністрування. Його зміст полягає в обов'язку органів влади забезпечувати відкритість процедур прийняття рішень, доступність інформації про результати контрольної діяльності та можливість здійснення громадського контролю. Прозорість виступає необхідною передумовою запобігання зловживанню владними повноваженнями [13].

Десятим стандартом є принцип захисту легітимних очікувань суб'єктів господарювання. Відповідно до цього принципу держава повинна поважати обґрунтовані очікування особи щодо стабільності правового становища та послідовності адміністративної практики. Зміна підходів державного регулювання не повинна створювати для підприємців непропорційні негативні наслідки [14].

Отже, система європейських стандартів позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємництва охоплює комплекс взаємопов'язаних організаційних, процедурних та матеріально-правових вимог, спрямованих на забезпечення законності діяльності адміністративних органів та ефективний захист прав суб'єктів господарювання. Їх імплементація в національне законодавство України є необхідною умовою подальшої гармонізації адміністративного права України з європейським правовим простором та виконання зобов'язань держави в межах євроінтеграційного курсу.

Важливе значення для формування та розвитку європейських стандартів позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємництва має практика Європейського суду з прав людини. Хоча Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод безпосередньо не регулює питання здійснення підприємницької діяльності чи адміністративного контролю у сфері господарювання, у своїх рішеннях ЄСПЛ сформував низку правових позицій щодо захисту права власності, забезпечення справедливих адміністративних процедур, дотримання принципу пропорційності під час втручання держави у сферу економічної діяльності, а також захисту легітимних очікувань суб'єктів господарювання. Особливе значення у цьому контексті мають рішення у справах «Tre Traktörer Aktiebolag v. Sweden» (1989), «Capital Bank AD v. Bulgaria» (2005), «Megadat. com S.r.l. v. Moldova» (2008) та «Beyeler v. Italy» (2000), у яких Суд досліджував питання допустимості втручання державних органів у підприємницьку діяльність, законності адміністративних рішень та забезпечення належних процедурних гарантій для суб'єктів господарювання [15].

Зазначені рішення мають важливе методологічне значення для розвитку сучасного адміністративного права, оскільки саме через них можна обґрунтувати застосування стандартів пропорційності, легітимних очікувань та належної адміністративної процедури до сфери підприємництва. У своїй практиці ЄСПЛ послідовно наголошує, що втручання держави у майнові права та господарську діяльність особи повинно відповідати вимогам законності, переслідувати легітимну мету та забезпечувати справедливий баланс між публічними інтересами суспільства і приватними інтересами підприємця [15]. Такий підхід має особливе значення для вдосконалення механізмів позасудового контролю в Україні, оскільки орієнтує національну систему публічного адміністрування на пріоритет захисту прав людини, дотримання принципу верховенства права та впровадження ефективних адміністративних процедур.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє дійти висновку, що європейські стандарти позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємництва становлять комплексну систему організаційно-інституційних, процедурних та матеріально-правових вимог, спрямованих на забезпечення законності, прозорості, підзвітності та ефективності діяльності органів публічної адміністрації. Їх нормативною основою виступають акти Європейського Союзу, Ради Європи, практика Суду Європейського Союзу та Європейського суду з прав людини. Встановлено, що ключове значення для функціонування механізмів позасудового контролю мають принципи законності, правової визначеності, пропорційності, належного адміністрування, прозорості, підзвітності, захисту легітимних очікувань, а також право особи бути вислуханою, право на доступ до інформації та право на ефективне адміністративне оскарження.

Доведено, що європейські стандарти позасудового контролю є невід'ємним елементом сучасної моделі належного врядування та сервісно орієнтованого публічного адміністрування. Їх реалізація забезпечує досягнення балансу між публічними інтересами держави у сфері регулювання

підприємницької діяльності та приватними інтересами суб'єктів господарювання, створюючи додаткові гарантії захисту їхніх прав та законних інтересів. Особливе значення для розвитку зазначених стандартів має практика Європейського суду з прав людини, яка сформувала підходи до застосування принципів пропорційності, захисту легітимних очікувань та належної адміністративної процедури у відносинах між державою та суб'єктами підприємництва.

Встановлено, що в Україні вже сформовано окремі правові передумови для імплементації європейських стандартів позасудового контролю, зокрема шляхом реформування адміністративного законодавства та запровадження сучасних адміністративних процедур. Разом із тим подальшого вдосконалення потребують механізми адміністративного оскарження рішень суб'єктів публічного адміністрування, гарантії незалежності органів розгляду скарг, процедури участі суб'єктів господарювання у прийнятті адміністративних рішень, а також цифрові інструменти позасудового захисту прав підприємців. У зв'язку з цим імплементація європейських стандартів повинна розглядатися як один із пріоритетних напрямів адаптації національного адміністративного законодавства до *acquis* Європейського Союзу.

Перспективність подальших наукових досліджень у цій сфері обумовлюється необхідністю здійснення комплексного порівняльно-правового аналізу механізмів позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємництва в окремих державах-членах Європейського Союзу, а також розробленням конкретних пропозицій щодо вдосконалення національного законодавства України з урахуванням найкращих європейських практик. Реалізація зазначених заходів сприятиме підвищенню рівня захисту прав суб'єктів господарювання, зміцненню довіри до інститутів публічної влади та подальшій інтеграції України до європейського правового простору.

Література:

1. Коломоець Т.О., Баранчик П.О. Принципи адміністративного права: монографія. Запоріжжя. Поліграфічний центр «Копи Арт», 2012. 203 с.
2. Мельник Р. С. Інститут принципів адміністративного права у системі Загального адміністративного права України. *Публічне право*. 2012. № 3 (7). С. 51-60.
3. Дідик Н.І. Щодо питання класифікації принципів адміністративного права України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 3. С. 92-101.
4. Гришина Н.В. Поняття принципів адміністративного права та європейських принципів адміністративного права: порівняльно-правовий аналіз. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 4. С. 266-269. URL: https://www.lsej.org.ua/4_2025/62.pdf (дата звернення: 23.03.2024).
5. Жуков М. Про ключові тези принципу «належного урядування» в рішеннях ЄСПЛ та ВС. Асоціація правників України. Дата оновлення: 26 червня 2020. URL: <https://uba.ua/ukr/news/7677/> (дата звернення: 23.03.2024).
6. Хартія основоположних прав Європейського Союзу від 07.12.2000 (2000/C 364/01). Консолідована редакція від 26.10.2012. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT> (дата звернення: 31.05.2024).
7. Європейський кодекс належної адміністративної поведінки, ухвалений Резолюцією Європейського парламенту від 06 вересня 2001 року. European Ombudsman. URL: <https://www.ombudsman.europa.eu/en/publication/en/3510> (дата звернення: 31.05.2024).
8. Recommendation CM/Rec(2007)7 of the Committee of Ministers to Member States on Good Administration, adopted by the Committee of Ministers on 20 June 2007 at the 999bis meeting of the Ministers' Deputies. Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/cmrec-2007-7-of-the-cm-to-ms-on-good-administration/16809f007c> (дата звернення: 31.05.2024).
9. Treaty on European Union (Consolidated Version). Official Journal of the European Union C 202/1 of 07.06.2016. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12016M/TXT> (дата звернення: 31.05.2024).
10. Resolution (77) 31 on the Protection of the Individual in Relation to the Acts of Administrative Authorities of 28.09.1977. Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/16804dec56> (дата звернення: 31.05.2024).
11. Convention on Access to Official Documents (CETS No. 205) of 18.06.2009. Council of Europe. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treaty-num=205> (дата звернення: 31.05.2024).
12. Recommendation Rec(2004)20 of the Committee of Ministers to Member States on Judicial Review of Administrative Acts of 15.12.2004. Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/16805db3f4> (дата звернення: 31.05.2024).
13. Regulation (EC) No 1049/2001 of the European Parliament and of the Council of 30.05.2001 regarding public access to European Parliament, Council and Commission documents. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32001R1049> (дата звернення: 31.05.2024).

14. J. Mulder v Minister van Landbouw en Visserij, Case 120/86, Judgment of the Court of 28 April 1988, ECLI:EU:C:1988:213. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:61986CJ0120> (дата звернення: 31.05.2024).

15. European Court of Human Rights (HUDOC Database). Official Search Portal of the European Court of Human Rights. Council of Europe. URL: <https://hudoc.echr.coe.int> (дата звернення: 31.05.2024).

References:

1. Kolomoiets, T.O., Baranchyk, P.O. (2012) Pryntsyphu administratyvnoho prava [Principles of Administrative Law]: monohrafiia. Zaporizhzhia. Polihrafichnyi tsentr «Kopy Art». 203 s. [in Ukrainian].

2. Melnyk, R.S. (2012) Instytut pryntsyphiv administratyvnoho prava u systemi Zahalnoho administratyvnoho prava Ukrainy [The Institution of the Principles of Administrative Law in the System of General Administrative Law of Ukraine]. Publichne pravo. No 3 (7). S. 51-60. [in Ukrainian].

3. Didyk, N.I. (2011) Shchodo pytannia klasyfikatsii pryntsyphiv administratyvnoho prava Ukrainy [On the Classification of the Principles of Administrative Law of Ukraine]. Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. № 3. S. 92-101. [in Ukrainian].

4. Hryshyna, N.V. (2025) Poniattia pryntsyphiv administratyvnoho prava ta yevropeiskykh pryntsyphiv administratyvnoho prava: porivnialno-pravovyi analiz [The Concept of the Principles of Administrative Law and European Principles of Administrative Law: A Comparative Legal Analysis]. Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal. № 4. S. 266-269. URL: https://www.lsej.org.ua/4_2025/62.pdf [in Ukrainian].

5. Zhukov, M. (2020) Pro kliuchovi tezy pryntsyphu «nalezhnogo uriaduvannia» v rishenniakh YeSPL ta VS [Key Aspects of the Principle of Good Governance in the Case Law of the ECtHR and the Supreme Court]. Asotsiatsiia pravnykiv Ukrainy. URL: <https://uba.ua/ukr/news/7677/> [in Ukrainian].

6. Khartiia osnovopolozhnykh prav Yevropeiskoho Soiuzu vid 07.12.2000 (2000/C 364/01). Konsolidovana redaktsiia vid 26.10.2012 [Charter of Fundamental Rights of the European Union. Consolidated Version of 26 October 2012]. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT> [in English].

7. Yevropeiskyi kodeks nalezhnoi administratyvnoi povedinky, ukhvalenyi Rezoliutsiieiu Yevropeiskoho parlamentu vid 06 veresnia 2001 roku [The European Code of Good Administrative Behaviour, adopted by the Resolution of the European Parliament of 6 September 2001]. European Ombudsman. URL: <https://www.ombudsman.europa.eu/en/publication/en/3510> [in English].

8. Recommendation CM/Rec(2007)7 of the Committee of Ministers to Member States on Good Administration, adopted by the Committee of Ministers on 20 June 2007 at the 999bis meeting of the Ministers' Deputies. Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/cmrec-2007-7-of-the-cm-to-ms-on-good-administration/16809f007c> [in English].

9. Treaty on European Union (Consolidated Version). Official Journal of the European Union C 202/1 of 07.06.2016. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12016M/TXT> [in English].

10. Resolution (77) 31 on the Protection of the Individual in Relation to the Acts of Administrative Authorities of 28.09.1977. Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/16804dec56> [in English].

11. Convention on Access to Official Documents (CETS No. 205) of 18.06.2009. Council of Europe. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treaty-num=205> [in English].

12. Recommendation Rec(2004)20 of the Committee of Ministers to Member States on Judicial Review of Administrative Acts of 15.12.2004. Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/16805db3f4> [in English].

13. Regulation (EC) No 1049/2001 of the European Parliament and of the Council of 30.05.2001 regarding public access to European Parliament, Council and Commission documents. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32001R1049> [in English].

14. J. Mulder v Minister van Landbouw en Visserij, Case 120/86, Judgment of the Court of 28 April 1988, ECLI:EU:C:1988:213. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:61986CJ0120> [in English].

15. European Court of Human Rights (HUDOC Database). Official Search Portal of the European Court of Human Rights. Council of Europe. URL: <https://hudoc.echr.coe.int> [in English].

Дата надходження статті: 04.11.2025

Дата прийняття статті: 01.12.2025

Опубліковано: 29.12.2025